

Rumskulla kyrkogård

Vimmerby-Tuna-Rumskulla-Pelarne församling, Linköpings stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Linköpings stift 2005

KI Rumskulla kyrkogård 008

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik	5
Kort kyrkogårdshistorik	5
RUMSKULLA KYRKOÅRD	6
Sockenbeskrivning	6
Kyrkomiljön	7
Kyrkan	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	10
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	12
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOÅRDEN I DESS HELHET	20
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl

bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Östergötlands län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik

Linköpings stift bildades i början av 1100-talet och omfattade då Småland, Öland och Gotland. Ur Smålandsdelen bildades 1163 Växjö stift. Sin nuvarande omfattning erhöll Linköpings stift 1603, då södra delen av Kalmar län och Öland avskildes och bildade Kalmar stift, senare 1916 tillfört Växjö stift.

Under medeltid utgjordes Småland av ett tiotal små folkland i gränsområdet mellan västra och östra Götalands slättbygder i norr och de gammaldanska landskapen vid rikets gräns i söder. Kust- och inlandsbygder var glest befolkade och politiskt tycks området ha varit svagare knutet till det svenska riket än övriga landskap. Först i slutet av 1200-talet började området framträda i rikspolitiskt sammanhang. De tidigmedeltida kyrkorna var oftast små enkla träbyggnader utan torn. Först under senare del av medeltiden började man bygga av sten, vilket krävde helt annat kunnande och en större ekonomisk insats. I de förhållandevis fattiga smålandssocknarna fortsatte man dock traditionen att bygga i trä. De stenkyrkor som uppfördes var få och tillkom i huvudsak i de rikare bygderna. Någon större byggverksamhet förekom inte under senmedeltiden och århundradena därefter. I stort stod kyrkorna kvar orörda sånär som på nödvändiga underhållsarbeten och reparationer i samband med krig och annan skadegörelse.

En kraftigt växande befolkning och nya idéströmningar om gudstjänstrummets utformning skapade under 1700- och 1800-talen nya behov. Nu raserades, med några få undantag, flertalet av de gamla otidsenliga kyrkorna och de som blev kvar utsattes för omfattande om- och tillbyggnader. I en kunglig förordning 1776 föreskrevs att de nya byggnaderna skulle uppföras i sten, vilket också bidrog till att äldre träkyrkor dömdes ut och ersattes. Många av de nya kyrkorna ritades av tidens mest framstående arkitekter knutna till det av Kungl. Majt. inrättade Överintendentämbetet, vars uppgift var att granska förslagen till de stora, ljusa och luftiga kyrkorumen utformade enligt den nyklassicistiska tidsandan. För kyrkorna innebar 1800-talets senare del och tidigt 1900-tal en restaurerings- och ombyggnadsperiod, där nyklassicismens rena formspråk övergavs för skiftande stilimiterande ideal. Med alla medel försökte man anpassa såväl gamla som nya kyrkor till de nya idéerna – nygotik, nyrenässans och nybarock. Nya liturgiska och funktionella krav och nya smakriktningar har därefter fortsatt att förändra kyrkorumen in i vår tid.

Linköpings stift omfattar idag Östergötlands län, nordöstra delen av Jönköpings län och norra delen av Kalmar län. Kalmar läns del består av Norra och Södra Tjusts kontrakt samt Sevede-Aspelands kontrakt. Här finns omkring 35 kyrkor och 42 begravningsplatser anlagda före 1940 och skyddade enligt lagen om kulturminnen (SFS1988:950). Av dessa är Pelarne (trä) och S:ta Gertrud i Västervik (sten), Tveta (sten/trä), och Törnfall (tegel/sten) till ursprung bevarade medeltida kyrkor.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att bränning av kroppar förbjöds. Länge begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravingar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av

ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

RUMSKULLA KYRKOGRÅRD

Fastighetsbeteckning: Rumskulla 5:1, Rumskulla socken, Vimmerby kommun, Sevede härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1810: 1249 inv, 1860: 2158 inv, 1900: 1738 inv, 1956: 1096 inv, 2004:520 inv.

Sockenbeskrivning

Rumskulla socken gränsar i norr och väster mot socknar i Östergötland och Jönköpings län samt i söder och öster mot Södra Vi och Pelarne i Kalmar län. Genom socknen rinner Stångån och Silverån. Tidigare tillhörde en del av socknen Ydre härad men sedan 1890 hör hela socknen till Sevede härad. Landskapet består företrädesvis av stenbunden skogsmark som är mycket kuperad. Mellan rullstensåsarna finns flera sjöar och vattendrag. Socken har gjort sig känd för att ha gott om märkliga naturformationer som t.ex. Jättegrytan vid Berghult. Rumskulla är också känt för sin vackra skog. Efter riksdagsbeslut 1927 inrättades Kvills nationalpark. I närheten av nationalparken finns också den riksbekanta Rumskullaeken. Få

fynd finns från sten- och bronsålder men från järnålder finns gravfält och ensamgravar. Socknen omnämns för första gången i skriftliga källor 1320. Jord- och skogsbruk är socknens huvudnäringar. Det har dock funnits industrietableringar i området. Fram till 1930-talet drevs Ösjöfors pappersbruk. Det anlades 1777 av trumslagaren Lars Dristig från byn Norrhult. År 1826 startade J.F.Ventzel på Simondebo gård Ventzelholms glasbruk. Här tillverkades framförallt fönsterglas och buteljer. Bruket flyttades 1899 till Västervik. Det har också funnits flera sågverk i socknen. Idag är turismnäring en viktig verksamhet i bygden.

Kyrkomiljön

Rumskulla kyrka och kyrkogård ligger mitt i Rumskulla samhälle. Norr om kyrkan ligger församlingshemmet. Det ska ha uppförts 1845 som sockenstuga. Byggnaden har också tidvis använts som skola, vaktmästarbostad och sammanträdeslokal för sockenstämman. Församlingshemmet hyrs även ut som festlokal, vilket gör att det används flitigt. På senare år har köket totalrenoverats. Norr om kyrkan ligger också Rumskulla skola. Ett äldre skolhus låg tidigare norr om kyrkans parkering men detta är rivet. De byggnader som står där idag uppfördes på 1960-talet. En brant sluttning ner mot en damm har stensatts av material som blev över vid kyrkobygget. På andra sidan dammen ligger prästgården byggd 1933. Den ägs fortfarande av kyrkan och hyrs av församlingens kontor. Öster om kyrkan ligger Rumskulla hembygdsgård. Hit har ett antal äldre hus flyttats, vilka idag hyser hembygdsföreningens samlingar. Kyrkstallar låg tidigare nordväst och öster om kyrkan. Idag finns endast en mindre del av byggnaden öster om kyrkan kvar.

Kyrkan

Rumskulla kyrka omtalas första gången 1320. Det var en träkyrka som kom att brukas under lång tid. På 1700-talet byggdes den ut för att möta den ökade folkmängden men i slutet av 1700-talet konstaterade församlingen att man behövde bygga en ny kyrka. Detta tog dock tid. Först 1834 kom bygget i gång och tre år senare stod kyrkan klar. Arkitekt och byggmästare var Carl Robert Palmér. Kyrkan byggdes i nyklassicistisk stil. Från den medeltida kyrkan överfördes bl.a. det vackra altarskåpet tillverkat av Johannes Stenradt i Lübeck 1475. Några större ombyggnader av kyrkan har inte företagits. Exteriört har takmaterialet bytts vid två tillfällen. År 1898 byttes träspånen mot järnplåt och 1969 byttes järnplåt mot lackad aluminiumplåt. Fönstren byttes 1904 till bågar med dubbla glas. Den nuvarande färgsättning av interiören tillkom 1992 och av exteriören vid restaureringsarbeten 1997.

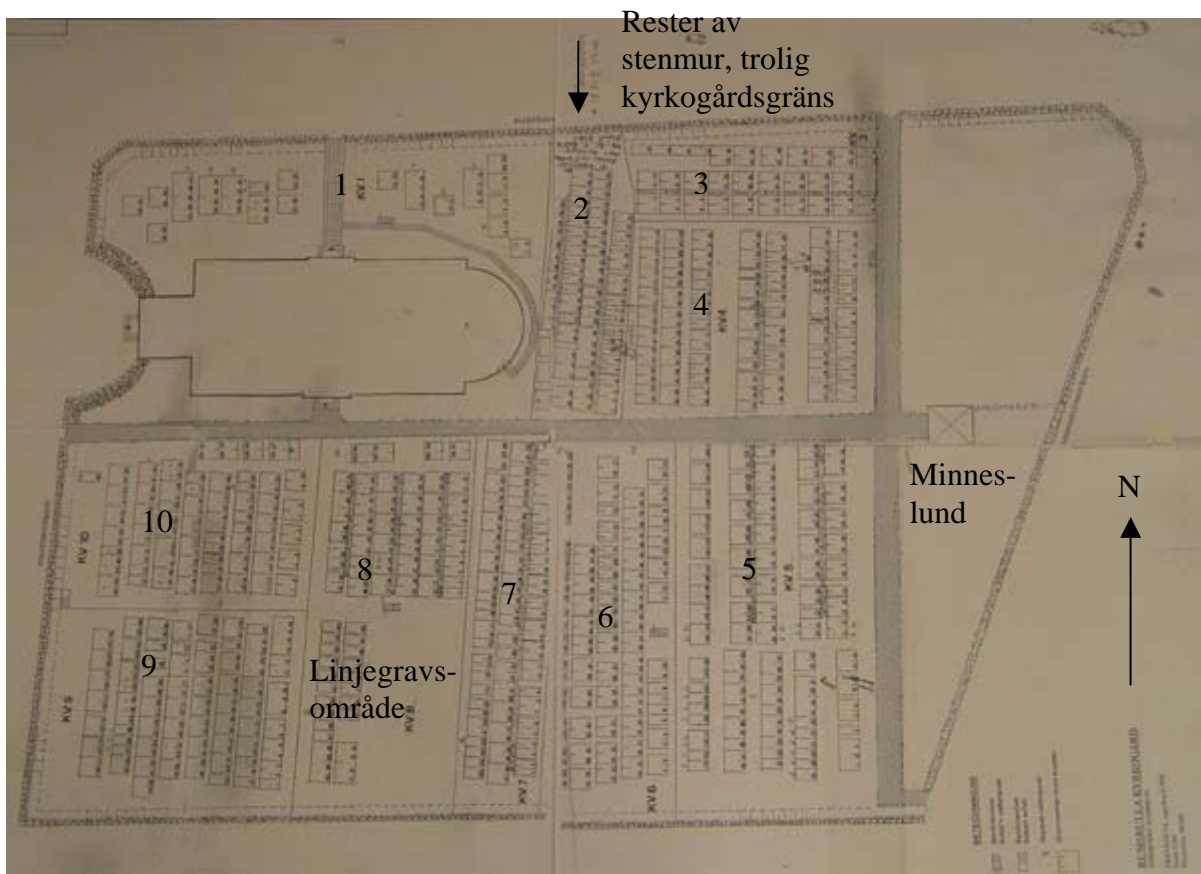
Kyrkogårdens historik

Rumskulla kyrka står idag på samma plats som den medeltida kyrkan. När dagens kyrka uppfördes på 1830-talet byggdes den nya kyrkan som ett skal utanpå den gamla. Det gör att stora delar av dagens kyrkogård sammanfaller med den äldsta kyrkogården i Rumskulla. Av denna kyrkogård, med anor ner i medeltiden, finns idag inga synliga spår. I golvet i kyrkans kor är dock tre hällar av kalksten placerade. En av dessa hittades vid omläggningen av kyrkans golv 1935 och alla tre fick sin nuvarande placering i samband med renoveringen detta år. Hällarna visar hur kyrkorummet användes som begravningsplats för prominenta församlingar. Bruket förbjöds i början av 1800-talet p.g.a. sanitära olägenheter. Ytterligare en sönderslagen gravhäll förvaras i en bod. Uppgifter i sockenstämmoprotokollen tyder på att kyrkogården användes som upplag för byggmaterial under den tid kyrkobygget pågick.

Hur stor kyrkogården var och vilka områden som brukades när den nya kyrkan stod klar 1837 har inom ramen för detta arbete inte gått att fastställa. I räkenskaperna från kyrkobygget finns några poster som syftar på kyrkogården. Portstolparna vid norra ingången till kyrkogården byggdes i samband med arbetena på kyrkan och grindar beställdes från Bruzaholm. Om det är

dessa grindar som finns kvar än idag är inte känt. En kyrkogårdsmur uppfördes också i norr, öster och väster. De delar som omgärdade kyrkogården i norr och öster byggdes av Carl Peter i Grönsved. Det förefaller troligt att den äldsta delen av kyrkogården är det område som idag utgörs av norra delen av kvarter 8 samt kvarter 10. År 1854 finns ett beslut på sockenstämman om att utvidga den befintliga kyrkogården 18 alnar åt öster och 30 alnar åt söder. Detta motsvarar 10,5 meter samt 17,8 meter. I samband med grävningsarbeten för en gravsättning i östra delen av kvarter 2 påträffades för några år sedan en mängd sten. Denna låg i linje med en sluttning mot öster som är tydligt markerad i kvarter 6. Tillsammans utgör dessa båda fakta indicier på att här tidigare har funnits en gräns för kyrkogården, troligen i form av en stenmur.

Norr om kyrkan ligger idag kvarter 1 som är ett mindre köpegravsområde. En viss osäkerhet finns angående kvarterets ålder. De två äldsta gravvårdarna, från 1807 och 1848, som står i kvarteret är möjligen ditflyttade. Kvarteret bör dock ha varit i bruk senast 1867. Från detta år finns en praktfull gravvård i kvarterets nordvästra hörn, vilken enligt uppgift ska stå på ursprunglig plats.

Karta över Rumsdala kyrkogård

Kyrkogården måste efter utvidgningen 1854 ha genomgått ytterligare en utvidgning. När de östra delarna av kyrkogården, kvarter 3, 4, 5 och delar av kvarter 6 samt de områden där idag minneslundan och gravkapellet ligger, inkorporerades med kyrkogården har inte, inom ramen för detta arbete, gått att få fram. Ett flertal gravvårdar i kvarteren, främst i kvarter 4, är från 1920-talet. På ett fotografi från 1910 som visar kyrkan och kyrkogården från sydost består kyrkogårdens omgärdning i söder av en trädgårdesgård. En möjlig tolkning är att denna var placerad strax öster om de områden som idag utgör kvarter 4 och 5.

Det äldsta av oss kända fotografiet över Rumskulla kyrkogård är taget från söder och visar kyrkan och en del av kvarter 8. En säker datering av bilden saknas. Bilden är dock tagen innan kyrkan putsades om och avfärgades helt i vitt vilket möjligen skedde 1904. Bildens kvalitet tyder på att den bör vara tagen i slutet av 1800-talet eller början av 1900-talet. På fotografiet ser man rader av trävårdar och enstaka buskage. Gravvårdar av trä var länge den vanligaste typen på våra kyrkogårdar. Mängden av vårdar och det faktum att de är av trä talar för att området varit ett linjegravsområde. Idag finns ett linjegravsområde från 1940-1953 i kvarter 8. I västra delen av kvarter 10 finns ett fåtal gravvårdar som av utseendet att döma, låga stående vårdar över en ensam avliden, skulle kunna vara rester av ett tidigare linjegravsområde. Dessa vårdar är daterade till tidigt 1930-tal. I kvarter 9 saknas spår av linjegravsområde. Inga av de äldre linjegravsområdenas trävårdar finns kvar på kyrkogården men i en tornkammare samt i ett förrådsutrymme finns ett mindre antal trävårdar bevarade.

På flygfotografier från 1950- och 60-talen kan man se en planlagd och strikt ordnad kyrkogård. Ett rätvinkligt gångsystem med grusbelagda gångar som löper i nord-sydlig och öst-västlig riktning är utlagt över kyrkogården. Kvarteren är noga avgränsade och gravvårdarna ställda i rader. Kyrkogårdens struktur visar på flera klassicistiska drag som är typiska för utformningen av en kyrkogård under 1900-talets första hälft. Flygfotografierna visar att ett stort antal av kyrkogårdens gravplatser har varit belagda med grus och omgärdade av stenramar eller häckar. Gräsytor finns i kvarter 8, 9 och 10. På flygfotot från 1950 finns en rad med större lövträd i nord-sydlig riktning mitt på kyrkogården, som skulle kunna vara en rest av en äldre trädkrans. I väster finns en antydning till trädkrans medan denna saknas i kyrkogårdens södra gräns. Ett odaterat fotografi som förvaras i församlingshemmet visar att det omkring den här tiden ska ha funnits höga tujor utmed kyrkans kor. Intrycket av kyrkogården skiljer sig markant från det tidigare fotografi som visade en kyrkogård som dominerades av trävårdar. När kyrkogården genomgick den genomgripande omläggning som gav platsen den grundstruktur som finns kvar än idag är inte känt. Med utgångspunkt från kyrkogårdens utformning och de flygfoton som finns, bör det ha gjorts under 1900-talets första decennier. Det intryck av strukturerad ordning som flygfotona ger upplevde dock inte alla besökare. Länsarkitekten beskriver 1966 kyrkogården som oordnad och säger att den ger ett oroligt intryck.

Kanske var det länsarkitektens uttalande som fick församlingen att börja fundera på hur kyrkogården såg ut. År 1969 påbörjades arbetet med att så in samtliga grusbelagda gravplatser med gräs. Samtidigt tog man bort alla omgärdning i form av häckar eller stenramar. Man sådde också in ett flertal gångar. De sista grusgångarna såddes in på 1990-talet och de två gångar som bevarades asfalterades. Det insådda gångsystemet kan man än idag avläsa på kyrkogården. Avståndet mellan en del av raderna med gravvårdarna är på vissa platser större än normalt vilket förklaras av den äldre struktur kyrkogården har haft.

Rumskulla kyrkogård präglas idag av de stora förändringar som gjorts under 1900-talets sista decennier. Spåren av kyrkogårdens äldre historia är få och inte alltid lätta att upptäcka. De få äldre gravvårdarna, linjegravarna och de insådda gångarna berättar tillsammans något om kyrkogårdens historia. I några av kvarteren kan man också se att avståndet mellan gravvårdarna är stort vilket beror på att de en gång varit omgärdade av stenramar eller liknande. Förändringarna genomfördes i en tid när rationellt tänkande och teknisk utveckling påverkade inställningen till kyrkogårdens utformning. Denna utveckling kan vi se på flera av länets kyrkogårdar. Det gäller i synnerhet landsortsförsamlingar där även de ekonomiska förutsättningarna var avgörande för den här utvecklingen. I beskrivningarna av Rumskulla kyrkogård och de olika gravkvarter görs en noggrannare inventering av vilka spår som finns

kvar. Det kan i beskrivningarna förefalla som att spåren är tydliga och lätta att avläsa. Det bör dock betonas att så inte alltid är fallet.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Rumskulla kyrkogård är i det närmaste rektangulär till formen. Gravkvarteren är främst utlagda söder och öster om kyrkan. Ett undantag är kvarter 1 som är beläget norr om kyrkan. Kyrkogården är ordnad efter klassicistiska principer med en huvudgång i öst-västlig riktning. Ursprungligen fanns ett nät av raka grusgångar som band samman kyrkogårdens olika delar och avdelade gravkvarteren. Dessa är idag insådda med gräs men man kan i de flesta fall ännu tydligt se var de har gått. Majoriteten av gravvårdarna är vända mot öster eller väster. Flera av gravvårdarna är ryggställda med eller utan häckar emellan. Huvudgången går från en av kyrkogårdens ingångar i väster till ett gravkapell i öster. Norr om gravkapellet finns en öppen yta som ännu inte tagits i bruk för gravsättningar. Bakom gravkapellet finns en yta belagd med grus som fungerar som uppställningsplats för äldre, bortplockade vårdar. Söder om kapellet ligger minneslunden. Som beskrevs i historiken genomgick kyrkogården en stor omläggning 1969-70 då samtliga grusgravar såddes in med gräs och gravplatsernas omgärdningar avlägsnades. Idag är det svårt att se några spår av kyrkogårdens tidigare utformning, fränsett det insådda gångsystemet. I en del kvarter kan man också genom gravvårdarnas placering ana att något har hänt. Här är avståndet mellan vårdarna långt vilket tyder på att de ursprungligen varit omgärdade.

Omgärdning

Kallmurad stödmur ca 1-1,5 m hög i ytterkanten omger hela kyrkogården med undantag för en mindre del av den östra kyrkogårdsgränsen. Från gravkapellet och söderut till sydöstra hörnet är en 2,5 m hög granhäck planterad.

Stödmur och trädkrans av lönn i väster. (KI Rumskulla kyrkogård 012)

Ingång till kyrkogården i norr. (KI Rumskulla kyrka 065)

Ingångar

En i väster samt två i norr markerade av portstolpar som putsats och avfärgats likt kyrkan. De är täckta av kopparplåt och krönta av knopp av koppar. Vid ingångarna i väster och norr fram till kyrkans norra ingång finns smidesgrindar med dekor av pilar. Den norra ingången i öster har utsirad smidesgrind. Ytterligare en ingång finns i kyrkogårdens sydöstra hörn. Den markeras av två rödmålade stolpar av trä och en grind av smide.

Vegetation

Trädkrans: Innanför stödmuren i söder och väster är lönnar planterade. Dessa är av olika ålder. I norr är björkar planterade innanför stödmuren från kyrkan till den nordöstra ingången. Övrigt: Vid kyrkans västra ingång är stödmuren formad som en båge. Innanför denna är syrenhäckar planterade. I kvarter 2, 4, 7 och 8 finns rygghäckar av häckoxbär, i kvarter 4 en rygghäck av tuja samt i kvarter 4 och 5 rygghäckar av liguster. Rönnar finns i kvarter 4 och 10 och i kvarter 6 växer en stor lönn. I kvarter 8 har hängsälgar och röda prydnadsaplar nyligen planterats i rabatter mellan gravvårdarna. Här har också ett flera sorters perenner planterats. Uppställningsplatsen av gravvårdar bakom gravkapellet omgärdas av en tujahäck. På den öppna ytan norr om kapellet växer flera björkar, syren och jasmin.
Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Gångsystem

En asfalterad huvudgång går från ingången i väster fram till gravkapellet. Ytterligare en asfalterad gång går från den östra av de båda norra ingångarna till ingången i sydost. En gång belagd med plattor från den västra av de norra ingångarna till kyrkans norra ingång och vidare österut längsmed långhuset, runt koret fram till ingången till sakristian finns också. Därutöver finns de idag insådda gångarna som ännu utgör naturliga vägar in i kvarteren.

Gravvårdstyper

Intrycket domineras av de höga, stående vårdarna. Dessa är framförallt av svart granit men också grå och röd förekommer. Eftersom kyrkgården brukats kontinuerligt under hela 1900-talet finns här gravvårdar som är typiska för olika decennier. Liggande vårdar förekommer framförallt i kvarter 8. Ett mindre antal gravvårdar av kalksten eller smide finns också.

Minneslund

Minneslundan utmärks av ett stenblock och ett svartmålat smideskors. Framför stenen och korset finns en mindre yta för plantering. En ställning för vaser i svart smide samt en bänk ingår också i anläggningen. Endast en gravsättning har i skrivande stund skett i minneslundan.

Gravkapellet från öster (KI Rumskulla kyrkogård 014)

Trävårdar förvarade i kyrkstallarna.
(KI Rumskulla kyrka 070)

Byggnader

Gravkapellet byggdes 1942 efter ritningar av Ivar Sandberg, Vimmerby. Det är av betong och målat i gult med vit takfot och grå sockel. Taket, som är ett tälttak, är belagt med skifferspån och kröns av ett kors i koppar. I öster finns ett fönster med den uppgående solen i färgat glas. Dörrarna i väster är av trä och målade i grönt med svarta gångjärn. Interiört är väggarna

målade i vitt och golvet belagt med rödbruna plattor. Idag används kapellet som förvaringsplats för katafalken, bänkar m.m.

Övrigt

Bakom kapellet är en plats iordningställd för uppställning av bortplockade gravvårdar. Den är belagd med grus och omgärdas av en tujahäck.

I en av tornkammarna samt i ett utrymme i kyrkstillarna finns ett antal gravvårdar av trä bevarade. I utrymmet i kyrkstallet finns också en sönderslagen kalkstenshäll.

I norra delen av kvarter 6 står en grön och gul målad handpump.

Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning

Kvarter 1

Allmän karaktär

Kvarter 1 är beläget norr om kyrka. Det omges i väster och norr av kyrkogårdens stödmur och i söder av kyrkobyggnaden. I öster gränsar området till kvarter 2. Kvarteret delas på mitten av en gång av plattor som leder till kyrkans norra ingång och vidare till sakristians ingång i sydost. Väster om gången är gravvårdarna vända mot öster medan de öster om gången kan vara vända mot söder, väster eller öster. Kvarter 1 är ett äldre köpegravsområde med 25 gravvårdar. Den äldsta gravvården är från 1807, men det är något osäkert om denna vård, tillsammans med en gravvård från 1848, står på sina ursprungliga platser. Kvarterets yngsta gravvård är från 1994. Ett flertal av gravvårdarna är från 1910-talet. Titlar är vanliga i området. Här finns fyra kyrkoherdar, två hemmansägare och två nämndemän samt köpman, säteriägare, kantor, häradshövding och sergeant. Den dödes hemort anges på knappt hälften av gravvårdarna.

Minnesvården över kyrkoherde C J Haag i västra delen av kv 1.
(KI Rumskulla kyrkogård 017)

Kyrkogårdens äldsta gravvård placerad i östra delen av kv 1 från 1807 över sergeanten Fredrik Dusén. (KI Rumskulla kyrkogård 022)

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är framförallt höga, stående gravvårdar i svart eller grå granit vilka är typiska för det tidiga 1900-talet. Här finns även exempel på vårdar med klassiserande stildrag, t.ex. tempellika gavlar, från mitten av 1900-talet. Ett par av de höga, stående vårdarna är utformade

som kors. Liggande vårdar förekommer men i ett mindre antal. Mest framträdande av dem är en större häll med texten av koppar. Kvarterets äldsta gravvård står i den östra delen. Det är en kalkstenshäll som kröns av ett koppartak. Gravvården är från 1807 rest över sergeanten Fredrik Dusen och hans maka Catharina Kraft. I kvarterets nordvästra hörn står en skulpterad gravvård i granit i form av två pelare på en stenskiva. Pelarna binds samman av ett valv och mellan dem står en kanna av sten vars utformning för tankarna till antikens formspråk. Gravvården har inskriptionen: Minnesvård rest av tacksamma lärjungar till sin wördade och älskade lärare prosten och kyrkoherden J C Haag född d 3 nov 1797 död d 21 oct 1867.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter 1 rymmer flera av Rumskulla kyrkogårds äldsta gravvårdar. I dessa gravvårdar finns såväl hantverksmässiga som lokalhistoriska värden. Flera för bygden betydelsefulla personer har fått sina gravplatser här vilket är viktigt att beakta i det fortsatta brukandet av området. En intressant detalj är att flera kyrkoherdar fått sin gravplats i kvarteret. I mitten av 1800-talet ville man arbetar bort den norra kyrkogårdssidans dåliga rykt, som en plats för brottslingar och självmördare. I spetsen för denna förändring gick ofta prästerna. Kanske är det ett utslag av detta som man kan se på Rumskulla kyrkogård. De tre äldsta gravvårdarna från 1807, 1847 och 1867 bör i de fall gravrätten har upphört införas på församlingens inventarieförteckning och vårdas av församlingen.

Kv 1 från väster. (KI Rumskulla kyrkogård 018)

Kv 2 från norr. (KI Rumskulla kyrkogård 030)

Kvarter 2

Allmän karaktär

Kvarter 2 är beläget öster om kyrkan norr om den asfalterade huvudgången. I östra kanten av kvarter 2 gick tidigare en grusgång som idag är insädd med gräs. Enligt gravkartan ska kvarteret rymma ca 85 gravplatser men p.g.a. gravradernas placering borde det verkliga antalet vara avsevärt mindre. Samtliga gravvårdar i kvarteret är vända mot öster eller väster. Gravvårdarna är placerade i fyra rader och ryggtäckta med häckar emellan. Den östra raden har en häck av häckoxbär medan den västra har en häck av tuja. Den äldsta gravvården är från 1895 och den yngsta från 2003. Titlar är vanliga. Här finns sex vårdar med titeln hemmansägare, två trojtnarinnor, två nämndeman samt lärarinna, organist, folkskollärare, hospitalsläkare och skogvaktare. Den dödes hemort anges på de flesta gravvårdar.

Gravvårdstyper

Intrycket av kvarter 2 domineras av de höga, stående vårdarna i svart granit. Eftersom kvarteret brukats kontinuerligt finns här även låga, rektangulära vårdar som varit vanliga under andra halvan av 1900-talet. Majoriteten av gravvårdarna är stående. Av de tre liggande gravvårdar som finns är två barngravar samt en oläslig p.g.a. mossa och lava.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter 2 bör med sin placering öster om kyrkans kor tidigt ha varit ett prestigefyllt köpegravsområde. Det märks idag på de höga, stående gravvårdarna som fortfarande finns kvar. Titlarna antyder att det har rört sig om personer med inflytande i bygden. Dessa gravvårdar är viktiga för kvarterets och kyrkogårdens karaktär. Flera av dem har ett lokalthistoriskt värden. De berättar också, i relation till andra gravvårdar på kyrkogården, om sociala skillnader mellan sockenborna ända in i döden.

Kvarter 3 och 9

Allmän karaktär

Kvarter 3 är beläget utmed den norra kyrkogårdsmuren, öster om kyrkan, medan kvarter 9 är beläget i det sydvästra hörnet av kyrkogården. I norr avgränsas kvarter 3 av kyrkogårdsmuren, i öster av en asfalterad gång, i söder av en insådd gång och i väster av kvarter 2. Kvarter 9 avgränsas i söder och väster av kyrkogårdsmuren och i norr och öster av insådda gångar. De båda kvartererna rymmer enligt gravkartan 56 respektive 123 gravplatser. I kvarter 3 är gravvårdarna vända mot norr eller söder eftersom två av raderna med gravvårdar är ryggställda. Den östra raden av gravvårdar i kvarter 9 är vända mot öster medan övriga är vända mot väster. Den äldsta gravvården står i kvarter 9 och är ifrån 1950. I kvarter 3 finns endast gravvårdar från 1950-, 60- och 70-talen medan det i kvarter 9 finns gravvårdar från 1950 fram till 2001. I östra delen av kvarter 9 är avståndet mellan gravvårdarna större vilket tyder på att dessa gravplatser tidigare varit omgärdade och då troligen också belagda med grus. Yrkestitlar är ovanliga. Endast en gravvård med titeln hemmansägare finns i varje kvarter. Däremot anges den dödes hemort på majoriteten av gravvårdarna.

Kv 3 från öster. (KI Rumskulla kyrkogård 032)

Kv 9 från sydväst. (KI Rumskulla kyrkogård 050)

Gravvårdstyper

Gravvårdarna i de båda kvartererna är låga, stående vårdar av framförallt grå granit. Det förekommer dock även röd och svart granit. De äldre gravvårdarna har klassiserande stildrag, t.ex. kolonner, som polerats fram ur stenen. I kvarter 9 finns en gravvård i kvarterets norra del som återanvänts genom att man vänt på gravstenen och gjort en ny inskrift.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter 3 och 9 har troligen brukats under lång tid men få spår av kvarterens historia är idag synliga. Båda kvarteren har genomgått omläggningar då äldre gravvårdar tagits bort. Kvarter 9 förefaller vid denna omläggning ha fått en utformning med köpegravar närmast en av gångarna och därinnanför troligen allmänna gravar. Idag syns spåren av denna struktur i form av äldre vårdar i kvarterets östra del. Dessa gravvårdar står på stort avstånd från varandra vilket tyder på att de en gång varit omgärdade. Av linjegravsområdet finns idag inga vårdar bevarade i kvarter 9. Idag präglas de båda kvarteren av det gravskick som var modernt på 1960- och 70-talen. Kvarteret är ett tydligt exempel på den förändring som många kyrkogårdar genomgått under 1900-talet.

Kvarter 4, 5 och 6

Allmän karaktär

Kvarter 4 är beläget norr om kyrkogårdens huvudgång och kvarteren 5 och 6 söder om denna, i kyrkogårdens sydöstra hörn. I norr och väster avgränsas kvarter 4 av insådda gräsgångar och i söder och öster av asfalterade gångar. Kvarter 5 och 6 avgränsas i norr av huvudgången och i söder av kyrkogårdsmuren. I öster avgränsas kvarter 5 av en asfalterad gång och i väster gränsar kvarter 6 mot kvarter 7. Kvarteren rymmer enligt gravkartan 100, 141 och 98 gravplatser. Samtliga gravvårdar är vända mot öster eller väster. I östra delen av kvarter 4 och nordöstra delen av kvarter 5 är gravvårdarna ryggställda med häckar av rosenspirea emellan. Enstaka rönnar är planterade i kvarter 4 och i kvarter 6 står en stor lönn. I kvarter 6 finns en sluttning mot öster som enligt uppgift ska vara den enda synliga markeringen av en kyrkogårdsutvidgning som gjordes under 1800-talet. I samtliga kvarter kan man, genom det stora avståndet mellan gravvårdarna, ana sig till en äldre struktur med grusbelagda köpegravsområden. Den äldsta gravvården från 1922 står i kvarter 4 och just gravvårdar från 1920-talet dominerar i det kvarteret. I kvarter 5 och 6 finns också gravvårdar från 1920-talet men här dominerar 1950- och 60-talen respektive 1940-talet samt 1970- och 80-talen. Angivande av den dödes yrkestitel förekommer i samtliga kvarter men är, i förhållande till antalet gravvårdar, vanligast i kvarter 6. Vanligast är titeln hemmansägare som finns på sexton gravvårdar. Dessutom finns titlarna nämndeman, mjölnare, kyrkvård, kyrkvaktmästare och trädgårdsmästare. Den dödes hemort anges på majoriteten av gravvårdarna.

Kv 5 från söder och bortom det, norr om den asfalterade huvudgången, kv 4. (KI Rumskulla kyrkogård 035)

Kv 6 från norr med en av de insådda gångarna till höger om den stora lönnen. (KI Rumskulla kyrkogård 039)

Gravvårdstyper

De tre kvarter rymmer idag gravvårdar från 1920-talet och in på 2000-talet. Det gör att kvarteren har en varierande samling av gravvårdar. I kvarter 4 och södra delen av kvarter 5 dominerar dock höga, stående gravvårdar. Flera av gravvårdarna från mitten av 1900-talet har klassiserande stildrag i form av uthuggna pelare eller tempellika gavlar. Flera vårdar har samma typer av stilelement polerade i stenen. Gravvårdarna är med få undantag stående. Materialet är företrädesvis grå granit men också svart och röd förekommer. I kvarter 6 har en av de höga, stående gravvårdarna återanvänts och fått en ny inskription på baksidan.

En typ av höga, tjocka gravvårdar av granit som det finns ett mindre antal av på Rumskulla kyrkogård, kv 4. (KI Rumskulla kyrkogård 034)

En av de höga, stående gravvårdarna i kv 5. (KI Rumskulla kyrkogård 038)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter 4, 5 och 6 är de kvarter där spåren av en äldre struktur i form av gångsystem och omgärdade grusbelagda gravplatser är mest framträdande. De tidigare gångarnas sträckning är tydlig. Gravvårdarna står på långt avstånd ifrån varandra och enstaka gravvårdars utseende i form av låga långsträckta vårdar vittnar om en äldre utformning. De höga stående gravvårdarna från 1920-talet vittnar om att området brukats som köpegravs område under lång tid. I flera av dessa vårdar finns lokal- och personhistoriska värden.

Kvarter 7, 8 och 10

Allmän karaktär

De tre kvarteren är belägna söder om kyrkan och kyrkogårdens huvudgång. I söder avgränsas kvarter 7 och 8 av kyrkogårdsmuren. Det gäller också kvarter 10 i väster. Kvarter 7 gränsar i öster till kvarter 6 medan kvarter 10 har gräns mot kvarter 9 i söder och kvarter 8 mot kvarter 9 i sydväst. Enligt gravkartan rymmer kvarteren 95, 104 och 96 gravplatser. I kvarter 8 saknar dock gravkartan redovisningen av två rader med gravvårdar varför det verkliga antalet gravplatser är betydligt högre. Flertalet av gravvårdarna i kvarter 7 och 8 är ryggställda. I kvarter 7 är den östra raden av gravvårdar ryggställda med häckoxbär emellan raderna. Kvarter 8 och 10 har i norr en fristående rad med gravvårdar som är vända mot norr d.v.s. mot

den asfalterade huvudgången. Söder om denna rad står i kvarter 8 två korta ryggställda rader med häckoxbär emellan som går i nord-sydlig riktning. Dessa rader bryts av en idag insådd gång och fortsätter därefter i två ryggställda rader med linjegravar. Mellan dessa ryggställda gravvårdar är hängsälg, röd prydnadsapel och perenner planterade. I kvarterets västra kant liksom i östra delen av kvarter 10 står en ryggställd rad på var sida om den insådda gången som tidigare gick söderut från kyrkans södra ingång. I dessa ryggställda rader är rönнар planterade. I kvarter 10 står övriga gravvårdar i rader vända mot väster frånsett en ensam gravvård i kvarterets nordvästra hörn som är vänd mot öster. I kvarter 8 finns, som tidigare nämnts, en mindre del av ett linjegravsområde i kvarterets södra del. Det är möjligt att också kvarter 10 tidigare varit ett linjegravsområde. Ett mindre antal äldre gravvårdar i kvarteret tyder på det. Dessa gravvårdar har en utformning, små och stående, som är typisk för linjegravvårdar från tidigt 1900-tal. Det faktum att de är resta över en ensam avliden talar också för att de är linjegravvårdar. Också i kvarter 7 finns enstaka vårdar som snarare förefaller höra till ett linjegravsområde. I de fallen bör dock gravvårdarna ha flyttats efter som kvarter 7 på bilder från 1950-talet är ett köpegravsområde med grusbelagda och omgärdade gravplatser. Områdets äldsta gravvård från 1893 finns i kvarter 7 medan de äldsta vårdarna i kvarter 8 och 10 är från 1906. Samtliga tre områden har brukats kontinuerligt fram till idag men olika tidsperioder är mer framträdande i de olika kvarteren. I kvarter 7 dominerar gravvårdar från 1930-talet, i kvarter 8 gravvårdar från 1940-talet och i kvarter 10 gravvårdar från 1960-talet.

Kv 8 från sydväst och bortom det långsmala kv 7. (KI Rumsquilla kyrkogård 046)

Kv 10 från nordost. (KI Rumsquilla kyrkogård 054)

Gravvårdstyper

Gravvårdarna i de tre kvarteren utgörs främst av låga, stående vårdar. Eftersom kvarteren brukats kontinuerligt under 1900-talet finns här ett flertal typer av gravvårdar t.ex. enkla stående eller liggande linjegravvårdar, låga vårdar med klassiserande stildrag samt en modern vård i form av ett hjärta. Flera av vårdarna från början och mitten av 1900-talet har polerad dekor i form av kors och girlanger. I kvarter 10 är de äldsta gravvårdarna koncentrerade till kvarterets nordvästra hörn och utgörs av små, stående gravvårdar av svart granit. Ett fåtal stående linjegravar finns i kvarteren men flertalet av linjegravvårdarna är liggande och finns i den södra delen av kvarter 8. Ett mindre antal gravvårdar som står i norr, vända mot huvudgången samt mot den insådda gången från kyrkans södra ingång, är breda, stående gravvårdar som är typiska för perioden 1930-1950. Gravvårdsmaterialet är främst grå granit men också svart och röd förekommer. I den västra raden med gravvårdar i kvarter 8 står ett svartmålat smideskors från 1960.

Kulturhistorisk bedömning

I kvarter 7, 8 och 10 finns flera spår av de äldre strukturer som utmärkte Rumskulla kyrkogård före den stora omläggningen 1969-70. Det äldre gångsystemet kan klart utläsas,

Smidesvård i kv 8. (KI Rumskulla kyrkogård 053)

Trolig linjegravvård i norra delen av kvarter 8. En man med samma efternamn och hemort avliden 1906 är begravd en bit ifrån i samma kvarter (KI Rumskulla kyrkogård 056)

linjegravvårdarnas placering innanför köpegravar är tydlig liksom avståndet mellan köpegravvårdarna som vittnar om att omgärdningar plockats bort. Här kan man läsa socknens sociala historia i de olika gravvårdarnas utformning. Det sammanhängande linjegravsområdet i kvarter 8 visar på ett gravskick som var vanligt på våra kyrkogårdar under slutet av 1800-talet och fram till mitten av 1900-talet. I det fortsatta bruket av kyrkogården bör linjegravvårdar bevaras på sin ursprungliga plats som en viktig del av kyrkogårdens och socknens historia. Idag har kvarteren en utformning som är anpassad för att kunna skötas på ett rationellt sätt. Den smidesvård som står i kvarter 8 är ett exempel på en typ av gravvårdar som förekom under 1800-talet. Smidesvården har ett ålderdomligt formspråk men är troligen av senare datum. Den har dock ett hantverksmässigt värde.

Soldaten Kvists gravvård på linjegravsområdet i kv 8
(KI Rumskulla kyrkogård 047)

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅDEN I DESS HELHET

På Rumskulla kyrkogård har människor begravts sedan medeltiden. En vandring över kyrkogården berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden och på sorgarbete i stort. Enstaka gravvårdar och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. De rymmer information som handlar om person- och/eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/gårdsnamn och titlar. På Rumskulla kyrkogård förekommer vanliga titlar såsom lantbrukare och hemmansägare liksom mer ovanliga som hospitalsläkare, trotjänarinna, nämndeman, byggmästare, mjölnare och skogvaktare, vilka alla vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten. Ortnamn finns angivet på det stora flertalet vårdar.

Rumskulla kyrka och kyrkogård är belägen i Rumskulla samhälle. Kyrkogården började anläggas i samband med att den nuvarande kyrkan uppfördes 1837. Till kyrkomiljön hör kyrkan, kyrkogården och gravkapell liksom församlingshem och f.d. kyrkstallar, vilka tillsammans skapar en värdefull kulturmiljö.

Kyrkogården har utvidgats vid flera tillfällen men de exakta tidpunkterna har, med undantag för utvidgningen 1854, inte kunnat fastställas i detta arbete. Idag präglas kyrkogården av den stora omläggning som gjordes under 1960- och 70-talen. Gångar och grusbelagda gravplatser såddes igen och omgärdningar runt gravplatser togs bort. Äldre linjegravsområden togs i bruk för nya familjegravar. Denna typ av förändringar var mycket vanliga på våra kyrkogårdar under 1900-talets andra hälft. På Rumskulla kyrkogård finns idag en del spår av dessa förändringar, dock inte alltid så tydliga. I kvarter 8 finns ett sammanhängande område med linjegravar från 1940- och 50-talet. Linjegravvårdar finns också i kvarter 10. Dessa gravvårdar visar på ett äldre begravningsskick som tidigare förekom på de flesta kyrkogårdar och bör därför bevaras. Tillsammans med köpegravar från motsvarande tidsperiod visar de på socknens sociala historia.

I många av de enstaka gravvårdarna finns kulturhistoriska värden att tillvarata. Det kan handla om personhistoriskt eller lokalhistoriskt värde, om socialhistoriskt eller stilhistoriskt värde. På kyrkogården finns flera spår av den långa kontinuiteten på platsen i form av äldre vårdar. Viktiga för Rumskulla kyrkogårds karaktär är framförallt de höga, stående gravvårdarna från 1900-talets första decennier men även de små enkla linjegravvårdar som finns i olika områden. På kyrkogården finns också ett mindre antal vårdar från 1800-talets mitt som alla bör bevaras på plats. Flera av dem bär på hantverksmässiga värden. Vårdarna från 1800-talets mitt bör i de fall gravrätten har utgått införas på kyrkans inventarieförteckning och vårdas av församlingen. Kulturhistoriskt värdefulla och viktiga för upplevelsen av kyrkogården är trädkransen, stödmuren och smidesgrindarna.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Rumskulla kyrkogård tillsammans med kyrkan och gravkapellet skapar en värdefull kulturmiljö.
- Vårdar från mitten av 1800-talet och äldre ska införas på församlingens inventarieförteckning.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetets digitaliserade bildarkiv
Lantmäteriet
Sockenkyrkoprojektet, Riksantikvarieämbete

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992
Erixon, Sigurd (red), Sveriges bebyggelse, Svensk statistisk topografisk uppslagsbok, Landsbygden del I, Uddevalla 1957
Hammaskjöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001
Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985
Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999
Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983
Westrin, Olof, Rumskulla kyrka – dess folk och kyrkor under 800 år. Rumskulla 1985